

MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 8. 2024. Issue 2.

CIP - Каталогизacija у публикацији
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње
COBISS.CG-ID 32743952

ISSN 2536-5592

Publisher: Center for Geopolitical Studies

Center for Geopolitical Studies

Časopis *Montenegrin Journal for Social Sciences* upisan je u evidenciju
medija, Ministarstva kulture Crne Gore pod rednim brojem 782.

MJSS
MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 8. 2024. Issue 2. Podgorica, December 2024.

The works published in this issue of the MJSS journal were presented at the international scientific conference Intercultural dialogue - migration, integration, minority communities, held on October 18, 2024 in Podgorica as part of the project: Jean Monnet Module for Multidisciplinary studies on integration and migration through intercultural dialogue

Editor in Chief: Adnan Prekic

Editors: Zivko Andrijasevic, Dragutin Papovic, Ivan Tepavcevic, Milan Scekic.

Guest editors: Sonja Spadijer, Dragan Bogojevic

International editorial board: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrтко Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA; Srdja Pavlovic, University of Alberta, CANADA.

Montenegrin Journal for Social Sciences is indexed in: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index; Slavic Humanities Index.

Proofreading and lecture in English: Danijela Milićević

Proofreading and lecture in Montenegrin: Miodarka Tepavčević

Address: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Montenegro;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ac.me

Prepress and print: Pro file - Podgorica

Circulation: 100 copies

Volume 8. 2024. Issue 2. Podgorica, December 2024.

CONTENTS:

- LINGUISTIC ASPECTS OF MINORITIES' INTEGRATION IN MONTENEGRO:
APPLYING EUROPEAN VALUES IN THE CONTEXT OF LINGUISTIC DIVERSITY
Anica BOJIC..... p.196.
- THE INFLUENCE OF ECONOMIC AND POLITICAL FACTORS ON MIGRATION
TO THE EU - CASE STUDY: SYRIA AND LIBYA
Milica DJUROVIC..... p.211.
- TRANSLATION/INTERPRETING IN THE EUROPEAN UNION AND CANDIDATE
COUNTRIES PREPARING FOR MEMBERSHIP: CHALLENGES AND PERSPECTIVES
Olivera VUSOVIC..... p.236.
- MIGRATION ON THE EASTERN COAST OF THE ADRIATIC AS A FUNCTION OF
INTERCULTURAL DIALOGUE - CASE STUDY OF THE MONTENEGRO
COMMUNITY IN PEROJ
Dragan BOGOJEVIC, Adnan PREKIC..... p.268.
- LINGUISTIC-STYLISTIC ASPECTS OF INTERCULTURAL DIALOGUE IN THE
POEM "BANOVIĆ STRAHINJA".
Milena BURIC..... p.286.
- ASPECTS OF GERMAN CULTURAL DIPLOMACY IN MONTENEGRO: A FOCUS ON
EDUCATION
Sabina OSMANOVIC..... p.307.
- THE SECURITIZATION OF MIGRATION THROUGH MEDIA REPORTING: THE
CASE OF MONTENEGRO
Jelisaveta BOGOJEVIC, Radenko SCEKIC..... p.333.
- MONTENEGRO ON THE WAY TOWARDS A UNIFORM EUROPEAN
INSURANCE MARKET: A REVIEW OF THE NEW EU REGULATORY
FRAMEWORK
Milijana NOVOVIC BURIC, Milan RAICEVIC..... p.366.
- HOW DO MONTENEGRIN POLITICIANS TWEET? A CRITICAL ANALYSIS OF
TWEETS DURING THE FIRST 100 DAYS OF THE 44th GOVERNMENT OF
MONTENEGRO
Sonja SPADIJER, Sabina OSMANOVIC, Nemanja STANKOV, Jasmina NIKCEVIC..p.386.

CLASSIFICATION AND ADAPTATION OF LOAN WORDS - LINGUISTIC AND CULTURAL IMPACT Aleksandra BANJEVIC	p.427.
BUDGET AND BUDGET CONTROL IN THE EUROPEAN UNION Gordana PAOVIC JEKNIC	p.456.
THE EUROPEAN UNION AND CONTEMPORARY MIGRATION PROCESSES AND CHALLENGES Vedran VUJISIC	p.467.
THE IMPACT OF CULTURE ON MENAGEMENT PRACTICES IN INTERNATIONAL BUSINESS Marina BANOVIC	p.487.
MIGRATIONS IN LITERATURE AND ART Jasmina NIKCEVIC	p.523.
HABERMAS'S CONSTITUTIONAL PATRIOTISM AS A FRAMEWORK FOR POLITICAL IDENTITY IN MONTENEGRO Dragana DELIC	p.540.

REVIEW

THE SIGNIFICANCE OF INTERCULTURAL DIALOGUE IN ENHANCING MULTIETHNIC HARMONY AND THE POSITION OF ETHNOCULTURAL MINORITIES Igor MRDAK	p.561.
MIGRATION AS SECURITY CHALLENGE FOR EU Milica DJUROVIC	p.565.
INSTRUCTIONS FOR AUTHORS.....	p.570.

Glavni i odgovorni urednik: Adnan Prekić

Urednici: Živko Andrijašević, Dragutin Papović, Ivan Tepavčević

Gostujući urednici: Sonja Špadijer, Dragan Bogojević

Međunarodni uređivački odbor: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA; Srđa Pavlović, University of Alberta, KANADA.

Montenegrin Journal for Social Sciences indeksira se u sljedećim naučnim bazama: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index; Slavic Humanities Index.

Lektura i korektura na engleskom: Danijela Milićević

Lektura i korektura na crnogorskom: Miodarka Tepavčević

Adresa: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Crna Gora;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ac.me

Priprema i štampa: Pro file - Podgorica

Tiraž: 100 primjeraka

Volume 8. 2024. Issue 2. Podgorica, December 2024.

SADRŽAJ:

- LINGVISTIČKI ASPEKTI INTEGRACIJE MANJINSKIH ZAJEDNICA U CRNOJ GORI:
PRIMJENA EVROPSKIH VRIJEDNOSTI U KONTEKSTU JEZIČKE RAZLIČITOSTI
Anica BOJIĆ.....str. 196.
- UTICAJ EKONOMSKIH I POLITIČKIH FAKTORA NA MIGRACIJE PREMA EU -
STUDIJA SLUČAJA : SIRIJA I LIBIJA
Milica ĐUROVIĆ.....str.211.
- PREVOĐENJE U EVROPSKOJ UNIJI I DRŽAVAMA KANDIDATIMA ZA ČLANSTVO:
IZAZOVI I PERSPEKTIVE
Olivera VUŠOVIĆ..... str.236.
- MIGRACIJE NA ISTOČNOJ OBALI JADRANA U FUNCiji INTERKULTURNOG
DIJALOGA-STUDIJA SLUČAJA CRNOGORSKE ZAJEDNICE U PEROJU
Dragan BOGOJEVIĆ, Adnan PREKIĆ..... str.268.
- LINGVOSTILISTIČKI ASPEKTI INTERKULTURNOG DIJALOGA U PJESMI
„BANOVIĆ STRAHINJA“
Milena BURIĆ..... str.286.
- NJEMAČKA KULTURNA DIPLOMATIJA U CRNOJ GORI SA FOKUSOM NA
OBRAZOVANJE
Sabina OSMANOVIĆ..... str.307.
- SEKURITIZACIJA MIGRACIJA KROZ MEDIJSKA IZVJEŠTAVANJA: SLUČAJ
CRNE GORE
Jelisaveta BOGOJEVIĆ, Radenko ŠČEKIĆ..... str.333.
- CRNA GORA NA PUTU KA JEDINSTVENOM EVROPSKOM TRŽIŠTU
OSIGURANJA: OSVRT NA NOVE EU REGULATORNE OKVIRE
Milijana NOVOVIĆ BURIĆ, Milan RAIČEVIĆ..... str.366.
- KAKO TVITUJU CRNOGORSKI POLITIČARI - KRITIČKA ANALIZA DISKURSA
TVITOVA TOKOM PRVIH STO DANA 44. VLADE CRNE GORE
Sonja ŠPADIJER, Sabina OSMANOVIĆ, Nemanja STANKOV, Jasmina NIKČEVIĆ str.386.

KLASIFIKACIJA I ADAPTACIJA POZAJMLJENICA LINGVISTIČKI I KULTURNI
UTICAJ
Aleksandra BANJEVIĆ..... str.427.

BUDŽET I BUDŽETSKA KONTROLA U EVROPSKOJ UNIJI
Gordana PAOVIĆ JEKNIĆ..... str.456.

EVROPSKA UNIJA I SAVREMENI MIGRACIONI PROCESI I IZAZOVI
Vedran VUJISIĆ..... str.467.

UTICAJ KULTURE NA UPRAVLJAČKE PROCESU U MEĐUNARODNOM
BIZNISU
Marina BANOVIĆ..... str.487.

MIGRACIJE U KNJIZEVNOSTI I UMJETNOSTI
Jasmina NIKČEVIĆ..... str.523.

HABERMASOV USTAVNI PATRIOTIZAM KAO OKVIR ZA POLITIČKI IDENTITET
U CRNOJ GORI
Dragana DELIĆ..... str.540.

PRIKAZI

ZNAČAJ INTERKULTURNOG DIJALOGA ZA UNAPRJEĐENJE
MULTIETNIČKOG SKLADA I POLOŽAJA MANJINSKIH ETNO-KULTURNIH
ZAJEDNICA.
Igor MRDAK..... str. 561.

MIGRACIJE KAO SIGURNOSNI IZAZOV ZA EU
Milica ĐUROVIĆ..... str.565.

UPUTSTVA ZA AUTORE..... str.570.

Original scientific article

SEKURITIZACIJA MIGRACIJA KROZ MEDIJSKA IZVJEŠTAVANJA: SLUČAJ CRNE GORE

Jelisaveta BLAGOJEVIC¹

Istorijski institut Univerziteta Crne Gore

e-mail: jelisaveta@ucg.ac.me

Radenko SCEKIC²

Istorijski institut Univerziteta Crne Gore

e-mail: scekic@yahoo.com

ABSTRACT:

The principal objective of this paper is to conduct a critical analysis of the complexities inherent in media coverage of the security aspects of migration. In other words the study seeks to address the following research question: How have Montenegrin media reported on the migration wave from the Middle East and North Africa, beginning in 2011, as well as the significant influx of Ukrainian refugees from 2022 to the present? The findings suggest that media narratives in Montenegro are shaped by the country's broader foreign policy objectives, particularly those concerning Montenegro's accession to the European Union.

KEY WORDS:

Ukrainian refugees; Arab refugees; Montenegro; Media; Security;

¹ **Jelisaveta BLAGOJEVIC** - naučna saradnica na Istorijskom institutu Univerziteta Crne Gore, članica redakcije najstarijeg naučnog časopisa u Crnoj Gori „Istorijski zapisi“, Convenor Posebne interesne grupe za žene, informacije i biblioteke pri Međunarodnoj federaciji bibliotekskih udruženja i institucija. Autorka je brojnih radova u oblasti migracija, političke istorije, međunarodnih odnosa i svjetske politike.

² **Radenko SCEKIC** - naučni savjetnik/redovni profesor, doktor političkih nauka i diplomirani historičar i geograf. Direktor je Istorijiskog instituta Univerziteta Crne Gore. Autor je brojnih naučnih članaka i knjiga iz oblasti političke istorije, geopolitike i medija. Član odbora Crnogorske akademije nauka i umjetnosti za proučavanje izvora za istoriju

SAŽETAK:

Osnovni cilj ovog rada je analitika problematike medijskog izvještavanja o bezbjednosnom aspektu migracija. U tom kontekstu, na stranicama teksta odgovoreno je na istraživačko pitanje: Kako su se crnogorski mediji odnosili prema migracionom talasu iz zemalja Bliskog istoka i Sjeverne Afrike od 2011. godine, odnosno velikom prilivu ukrajinskih izbjeglica od 2022. godine do danas. Primjenom adekvatne metodologije došli smo do zaključka da je medijsko izvještavanje u Crnoj Gori oblikovano spoljnopolitičkim ciljevima Crne Gore koji se odnose na ulazak u članstvo Evropske unije.

KLJUČNE RIJEČI:

Ukrajinske izbjeglice; Arapske izbjeglice; Crna Gora; Mediji; Bezbjednost;

„Političari, mediji i akademska zajednica definišu jezik za razgovor o imigraciji i, na taj način, utvrđuju agendu i oblikuju priču.”

Threadgold¹

UVOD

Migracije predstavljaju „privremeno ili trajno dobrovoljno ili prinudno preseljavanje stanovništva, kako unutar granica jedne zemlje, iz jednog sociokulturnog lokalnog ili regionalnog ambijenta u drugi, tako i iz jedne zemlje u drugu“². Drugim riječima, mogu biti unutrašnje – unutar granica jedne zemlje ili međunarodne – između zemalja.

U fokusu ovog rada su međunarodne migracije i upravljanje spoljnim migracionim tokovima, odnosno kretanjem i položajem migranata³ koji teritoriju Crne Gore targetiraju kao tranzitnu ili finalnu destinaciju. Drugim riječima, cilj je odgovoriti na istraživačko pitanje: kakav je položaj tih migranata u Crnoj Gori, preciznije kakav je odnos građana i medija prema njima u kontekstu objektivnosti izvještavanja. Svrha je ispitati kako su mediji tretirali data lica i da li postoji razlika u izvještavanju zavisno od grupe migranata, te koliko to utiče na pitanje sekuritizacije migracija u smislu izazivanja (i)racionalnog straha kod građana od eventualnih postupaka „ljudi u pokretu“. Kao jedinice analize prepoznati su migranti koji su Crnu Goru odredili, većinom, kao tranzitnu zemlju na Zapadnobalkanskoj ruti pod pritiskom ratova i nestabilnosti na teritoriji Bliskog istoka i Sjeverne Afrike, kao i ukrajinske izbjeglice⁴ pod sličnim pritiskom i strahom za svoju bezbjednost na teritoriji Ukrajine od februara 2022. godine.

U cilju pružanja relevantnog odgovora na postavljeno istraživačko pitanje, primjenjeno je više metoda istraživanja, od historiografskog metoda prikupljanja i sinteze dostupnih činjenica i podataka, preko metoda analiza sadržaja dostupne literature i medijskih saopštenja i metoda analiza slučaja gdje je odabran odnos Crne Gore, odnosno medija u Crnoj Gori prema arapskim i ukrajinskim izbjeglicama, do komparativnog metoda utvrđivanja sličnosti i različitosti u izvještavanju o arapskim, odnosno ukrajinskim izbjeglicama.

U tom smislu, predstavljeni su osnovna teorijska promišljanja odnosna medija i migracija, osnovni statistički podaci o prilivu datih izbjeglica u Crnu Goru, zatim dostupna istraživanja javnog mnjenja o odnosu prema migrantima, kao i pravni okvir upravljanja migracijama i medijima u Crnoj Gori. Nakon toga, dati su rezultati istraživanja medijskih sadržaja, te analiza rezultata rada kroz implikacije istih na nauku, društvo i praksu.

MEDIJI I MIGRACIJE

Migracije imaju dvostruku bezbjednosnu komponentu: bezbjednost samih migranata, te bezbjednost same države i društva u koje migranti dolaze ili kroz koje prolaze. U tom kontekstu, izuzetno je značajna uloga medija koji, kroz svoje izvještavanje, oblikuju odnos i stav javnosti prema brojnim pitanjima, pojavama i događajima. Tako tekstovi ispunjeni narativom migranata kao kriminalaca i/ili terorista svakako neće sa sobom donijeti pozitivnu sliku u javnosti i prihvatljiv odnos prema migrantima. Naprotiv, stvara se antimigrantska, ksenofobna klima koja odbija prihvatanje različitosti i prouzrokuje grub odnos i oštar stav prema migrantima. Štaviše, antimigrantski sentiment postaju „referentna matrica za radikalnu politiku“.⁵

Kako primjećuje Hodžić, antimigrantski diskurs, kao jezička forma i oblik društvene i političke interakcije polazi od teze da migranti predstavljaju retrogradnu društvenu grupu koja nije sposobna za kulturnu asimilaciju u zemljama tranzita/odredišta, već predstavlja bezbjednosnu i ekonomsku prijetnju domicilnom stanovništvu.⁶ Na području Evrope, takvi strahovi su posebno izazvani terorističkim napadima u kojima su učestvovali migranti, kao i povezanost migratornih tokova sa organizovanim kriminalom, trgovinom ljudima i slično.⁷ U tom kontekstu, zapadna društva su od praznog diskursa o solidarnosti i podršci došli do društva koje je otvoreno za diskriminaciju u različitim formama.

Najbolji odraz toga je ksenofobni diskursa u Poljskoj sa protestnim porukama „Islamske horde siluju, tuku, ubijaju. Ne dozvolite da se to desi i vama. Poljska mora ostati katolička”,⁸ kao i u Sjedinjenim Američkim Državama gdje su izjave o tome da Latinoamerikanci ugoržavaju nacionalni identitet SAD-a postale uobičajne, kada je Donald Tramp postao predsjednik.⁹

Ujedinjene naciju su u dokumentu iz 1994. godine, u pogledu konceptualizacije bezbjednosti rehabilitovale dvije slobode iz Povelje Ujedinjenih nacija: „slobodu od oskudice“ i „slobodu od straha“.¹⁰ Prema teoriji integrisanih prijetnji, prijetnja između grupa postoji kada jedna grupa procjenjuje da druga grupa ima kapacitet i moć da im nanese određenu štetu.¹¹ U tom smislu, percipiranje imigranata kao grupe već, samo po sebi, stvara sliku da su njihove vrijednosti, kultura, interesi i tradicija konkurencija i time prijetnja „našem identitetu“. To izaziva strah, a strah rađa predrasude.

Đovana Kampini je istakla: „Iako su stereotipne slike imigranata u medijima izraz rasističkih mentaliteta, nedostatka profesionalne etike ili, ponekad, običnog neznanja, takve slike su, takođe, dio političkih borbi i borbe za specifične interese moći...”¹² Naime, medijske prezentacije priliva migranata kao ljudske tragedije i nesreće, tj. isticanje humanitarne dimenzije ili, sa druge strane, predstavljanje istih kao prijetnje čini dio šire političke strategije „zbunjivanja“ javnosti. Tumačenje fraze „mediji predstavljaju ogledalo društva“ podrazumijeva da mediji prenose objektivnu istinu o društvu, tj. doslovno prikazuju ono što se dešava. Međutim, potrebno je imati u vidu proizvodno-potrošačku matricu kroz koju se kreiraju programski sadržaji, uređivačku i organizacionu politika medijskih institucija, kao i ekonomski, politički i kulturni ambijent društva u kojem djeluju.¹³

Negativna instrumentalizacija medijskog izvještavanja doprinosi stvaranju iracionalnog straha od pridošlica. Tako su u medijskim izvještajima, povodom silovanja niza djevojaka i žena tokom novogodišnje noći u Kelnu 2015. godine, kao počinioci prezentovani imigranti, pri čemu je kasnija policijska istraga utvrdila da su samo tri od 58 počilaca bili imigranti.¹⁴ Navedeni primjer ukazuje na prioritarnu potrebu za fer, nepristrasnim i objektivnim medijskim izvještavanjem kako bi se postigao i održavao balans između potrebe za čovječnim i humanim postupanjem prema migrantima, i očuvanja bezbjednosti datog društva.

Prilikom pretrage naučne literature u oblasti medija i migracija u Crnoj Gori, u sklopu online kataloga COBISS¹⁵, nije pronađena ni jedna referenca. Sa druge strane, temom savremenih migracija na teritoriji Crne Gore, odnosno unutrašnjih i međunarodnih migracija - emigracija i imigracija bavio se veći broj autora.¹⁶ Sa druge strane, na međunarodnom nivou, pitanjem koleracije između medija i migracija, odnosno predstavljanjem migratornih tokova i njihovih konsekvenci u medijima bavili su se brojni autori, pri čemu se izdvajaju nekoliko aspekata medijskog uticaja: prvo, na proces donošenja odluka o kretanju i njegovim pravcima samih migranata dok su u zemlji porijekla, drugo, na mišljenje i stav javnog mnjenja o migracijama, odnosno migrantima u zemlji dolaska/prolaska, treće, na integraciju i društvenu koheziju u zemlji dolaska, i na odnose između zemlje porijekla i zemlje odredišta migranata.¹⁷ Drugim riječima, medijsko izvještavanje utiče na prihvatanje i integraciju novih migranata u društvo zemlje odredišta; predstavlja izvor informacija za potencijalne migrante u smislu odvrćanja od migracije ili podsticaja za migraciju; i jača/slabi vezu između migrantske zajednice u zemlji odredišta i zemlje porijekla.¹⁸ Hericourt i Spielvogel¹⁹ su zaključili da nivo i način izloženosti medijima utiče na individualna uvjerenja o uticaju migracija, što definiše preferencije prema migracionim politikama.

Mari Mekolif i Voren Viks (*Marie McAuliffe, Warren Weeks*)²⁰ izdvajaju četiri vrste poruka koje se putem medija šalju u vezi sa migracijama: socio-kulturne – odnose se na integraciju migranata u društvo države odredišta u smislu prihvatanja jezika, kulture, običaja; ekonomske – pri čemu se ukazuje na negativne i/ili pozitivne uticaje, eventualni ekonomski rast ili rizik po zapošljavanje lokalnog stanovništva i slično; humanitarne – odnose se na ljudsku patnju i pomoć, odnosno uslove u kojima se nalaze migranti, kao i oni koji im pružaju pomoć; i bezbjednosne – u kontekstu bezbjednosnih rizika krijumčarenja ljudi, trgovine ljudima, neregularnih migracija i slično.

U nastavku rada, ukazano je na stav crnogorskih građana prema izbjeglicama iz Ukrajine i Bliskog istoka, predstavljen pravni okvir upravljanja migracionim tokovima i medijskim sadržajima u Crnoj Gori, te dat prikaz medijskog izvještavanja o migrantima.

ARAPSKES VS UKRAJINSKES IZBJEGLICE U CRNOJ GORI

Sa početkom Arapskog proljeća 2011. godine²¹, krenuo je migracioni pritisak iz regiona Bliskog Istoka i Sjeverne Afrike na Evropu, a posebno se pojačao 2014, da bi 2015. dostigao svoj vrhunac. Veliki broj tih migranata je, tom prilikom, koristio Zapdanobalkansku rutu koja se odnosi na kopnene prelaze iz Grčke ka centralnoj i zapadnoj Evropi. U Crnu Goru, uglavnom su ulazili migranti iz Grčke preko Albanije, pri čemu je podneseno 9.000 zahtjeva za azil, i to najviše iz Sirije, Eritreje, Somalije, Avganistana i dr. Taj broj je, u odnosu na druge zemlje na Zapdanobalkanskoj ruti, bio mnogo manji ali je, i pored toga, pripremljen Plan djelovanja u slučaju masovnog priliva migranata i izbjeglica u tranzitu preko teritorije Crne Gore, te usvojena Informacija sa zaključcima kojima su definisane obaveze nadležnih institucija u slučaju masovnog priliva migranata.²²

Nakon 2015. godine, broj migranata koji je u Evropu dolazio iz arapskih zemalja, se smanjivao do 2019. i novog Arapskog proljeća²³. Najveći broj neregularnih prelazaka na Zapadnobalkanskoj ruti od 2015. godine registrovan je 2022. godine, odnosno 145.600 uglavnom državljana Sirije, Avganistana, Pakistana, Irana i Iraka.²⁴ U periodu između 2018. i 2022. godine, broj migranata koji je, iz Avganistana ušao u Crnu Goru bio je 6.274, iz Maroka 4.794, Sirije 3.933, dok ih je najmanje bilo iz Somalije i Mjanmara (po 11), Ekvadora (13) i Libana (18).²⁵

Sa druge strane, Crna Gora je, u odnosu na druge zemlje Zapadnog Balkana i ukupan broj stanovnika, kako je to i ocijenjeno i u Izvještaju Evropske komisije o napretku Crne Gore za 2023. godinu, primila najveći broj izbjeglica iz Ukrajine.²⁶ Na dan 29.01.2024, imala je 65.105 izbjeglica, dok je ukupan broj izbjeglica koje su podnijele zahtjev za dobijanje azila, privremene zaštite ili sličan program zaštite do naznačenog datuma bio 10.380. U cilju regulisanja statusa ukrajinskih izbjeglica, a u skladu sa Zakonom o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca, Vlada Crne Gore je 2022. godine donijela Odluku o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine²⁷, kojom se odobrava privremena zaštita u trajanju od jedne godine. Odluka je izmijenjena i dopunjena 2023. i 2024. godine kako bi se ukrajinskim izbjeglicama boravak produžio za još godinu dana. Broj zahtjeva za odobrenje privremene zaštite, u 2022. godini, bio je 7.702, a u 2023. godini 2.575 novih i 4.299 zahtjeva za produženje ranije odobrene privremene zaštite licima iz Ukrajine.²⁸

U komparaciji navedena dva migrantska talasa, jednog arapskog, drugog ukrajinskog očigledna je razlika u broju pristiglih lica što je određeno njihovim ciljem u pogledu finalne željene destinacije nastanjenja, odnosno boravka. Kada su u pitanju migranti iz Sirije i drugih arapskih zemalja, njihova krajnja destinacija je bila Zapadna Evropa kao područje većeg životnog standarda i više mogućnosti, u

odnosu na balkanske zemlje. U tom kontekstu Crna Gora je predstavljala tranzitnu zemlju dok se ne stvore uslovi za odlazak dalje ka Evropi. Sa druge strane, ukrajinske izbjeglice su mahom visoke platežne moći, Crnu Goru odabrale kao finalnu destinaciju do završetka sukoba, to s obzirom na definisani pravni okvir, diplomatsko-politički odnos podrške Ukrajini u ratnom sukobu sa Ukrajinom, kao i ranijim turističkim posjetama Crnoj Gori. Drugim riječima, uzroci dolaska i jednih i drugih su politički, odnosno strah da bi mogli postati žrtve oružanog sukoba, sa tim što su kod arapskih migranata prisutni i ekonomski, odnosno težnja za boljim uslovima života bez siromaštva i nemaštine i time trajno nastanjene u zemlju odredišta.

Odnos Crne Gore prema migrantima određen je prije svega njenim spoljnopolitičkim prioritetima kao zemlje članice Sjevernoatlantskog saveza – NATO-a i zemlje kandidata za članstvo u Evropsku uniju. U tom pogledu, Crne Gora spoljnu politiku usklađuje sa spoljnopolitičkim kursom Unije, odnosno evroatlantskih NATO saveznika. Stoga, u Izvještaju Evropske komisije o napretku Crne Gore za 2023. godinu istaknuto je da je: „u okviru klastera za vanjske odnose, Crna Gora nastavila da se u potpunosti usklađuje sa svim stavovima Zajedničke vanjske i bezbjednosne politike EU (CFSP), deklaracijama i zajedničkim stavovima EU, uključujući i sankcije”.²⁹

Sa druge strane, odnos i stav samih građana Crne Gore prema migrantima određen je mnogim faktorima, uključujući istorijske odnose sa zemljama porijekla migranata, postupanje samih migranata u zemlji prijema, odnos političara i medija prema migrantima itd. Prema istraživanju NVO CEMI iz 2021. godine, 39% građana Crne Gore je imalo negativan stav prema povećanom prilivu migranata u Crnu Goru, 46% neutralan, a samo 11% je imalo pozitivno mišljenje. Takođe, 64% je odgovorilo negativno prema pitanju spremnosti države da prihvati migrante,

dok je samo 6% istaklo da migranti imaju pozitivan uticaj na lokalnu kulturu. Većina je istakla da migranti ne utiču pozitivno na ekonomski razvoj zemlje, te da doprinose povećanju stope kriminaliteta. Velika većina – $\frac{3}{4}$ je izrazila stav da je potrebno ograničiti broj migranata koji ulaze u državu. Dvije petine je kontakt sa migrantima ocijenilo kao pozitivno iskustvo, pri čemu je devet od deset građana Crne Gore istaklo da bi pomoglo posebno ranjivim kategorijama migranata. Većina ispitanika je navela da bi migranti trebalo da nauče zvanični jezik države, te da ne bi trebalo da imaju ista prava kao i građani Crne Gore.³⁰

Nijesu mnogo povoljniji ni rezultati istraživanja američke kompanije *Gallup*, iz 2020. godine, koji se odnose na stepen tolerancije prema migrantima, gdje je Crna Gora, među 145 zemalja svijeta, zauzela 6. mjesto, sa indeksom od 1,87.³¹

Među brojnim faktorima koji oblikuju odnos građana prema migrantima a time i uslove za njihov prihvatanje i integraciju u društvo, značajno mjesto zauzima fer i uravnoteženo medijsko izvještavanje o njihovom dolasku, kretanju, postupcima i generalno zemlji i dešavanjima u zemlji iz koje dolaze. Na kvalitet i objektivnost izvještavanja, mogu pozitivno uticati obuka i senzibilizacija novinara, etički kodeksi ponašanja ili, najkontroverznije, zakonske obaveze medijskih kuća da izvještavaju na istinit način. Pored toga, potrebno je imati u vidu da uticaj tradicionalnih medija opada, da je moć online društvenih mreža sve veći, te da oblikuje stavove javnosti i političara prema izbeglicama.³²

U cjelokupnoj procjeni, neophodno je imati u vidu stepen nezavisnosti i pluraliteta medija. U tom kontekstu, važno je istaći da prema ocjeni Freedom of House (2024), u Crnoj Gori djeluje niz nezavisnih medija, dok je njihovo izvještavanje često pristrasno po određenim pitanjima. Nacionalni javni emiter, Radio i Televizija Crne Gore (RTCG), vodi izbalansiranu uređivačku politiku i uključuje raznovrsnije

političke sadržaje, pri čemu raste povjerenje i broj gledalaca. Takođe, ocijenjeno je da je smanjena cenzura unutar medijskih kuća i autocenzura od 2020. godine, pri čemu su novinari koji izveštavaju o korupciji i organizovanom kriminalu i dalje izloženi riziku od nasilja.³³

U cilju razumijevanja crnogorskog konteksta medijske prezentacije migranata, u nastavku rada su, prije svega, predstavljene osnove normativnog, odnosno pravnog uređenja pitanja upravljanja migracionim tokovima na teritoriji Crne Gore, kao i medijskim prostorom, slobodama i djelovanjem medija.

PRVANI OSNOVI UPRAVLJANJA MIGRACIJAMA I MEDIJSKIM SLOBODAMA

Pitanje upravljanja spoljnim migracijama i medijima u Crnoj Gori regulisano je ustavnim odredbama, posebnim zakonima, strategijama i pravilnicima, pri čemu su, shodno Ustavu, potvrđeni i objavljeni međunarodni ugovori i opšteprihvaćena pravila međunarodnog prava, i u ovoj oblasti, sastavni dio unutrašnjeg pravnog poretka, te imaju primat nad domaćim zakonodavstvom i neposredno se primjenjuju kada odnose uređuju drukčije od unutrašnjeg zakonodavstva.³⁴

Prema ustavnim odredbama, stranac koji osnovano strahuje od progona zbog svoje rase, jezika, vjere ili pripadnosti nekoj naciji ili grupi ili zbog političkih uvjerenja može da traži azil u Crnoj Gori. Ne može se protjerati iz Crne Gore tamo gdje mu, zbog rase, vjere, jezika ili nacionalne pripadnosti, prijete osuda na smrtnu kaznu, mučenje, ponižavanje, progon ili ozbiljno kršenje prava koja garantuje Ustav. Iz Crne Gore može biti protjeran samo na osnovu odluke nadležnog organa i u zakonom propisanom postupku.³⁵

Shodno zahtjevima za članstvom u Evropskoj uniji, te usklađivanjem sa evropskim zakonodavstvom i standardima, Crna Gora je usvojila Zakon o strancima i Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca. Uslovi za ulazak, izlazak, kretanje, boravak i rad stranaca u Crnoj Gori uređeni su Zakonom o stranicima, dok Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca³⁶ reguliše pitanje međunarodne i privremene zaštite stranca koji traži međunarodnu zaštitu, prava i obaveze stranca koji traži međunarodnu zaštitu, azilanta, stranca pod supsidijarnom zaštitom, stranca pod privremenom zaštitom, kao i uslove i postupak za poništenje i prestanak azila, supsidijarne i privremene zaštite. Osim toga, Vlada Crne Gore je pripremila i usvojila Strategiju o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnoj Gori, 2021-2025. godina, kao i Strategiju integrisanog upravljanja granicom 2020–2024.³⁷

Kada je riječ i normativnom uređenju medijskih sloboda i izvještavanja, ustavnim odredbama garanovane su osnovne političke slobode, uključujući slobodu misli, savjesti i vjeroispovijesti, kao i slobodu izražavanja govorom, pisanom riječju, slikom ili na drugi način. Prema Ustavu (član 47, stav 2)³⁸ pravo na slobodu izražavanja može se ograničiti samo pravom drugoga na dostojanstvo, ugled i čast i ako se ugrožava javni moral ili bezbjednost Crne Gore. Pored toga, zagarantovana je sloboda štampe i drugih vidova javnog obavještavanja, odnosno pravo da se, bez odobrenja, osnivaju novine i druga sredstva javnog informisanja, uz upis kod nadležnog organa. Garantovano je pravo na odgovor i pravo na ispravku neistinite, nepotpune ili netačno prenijete informacije kojom je povrijeđeno nečije pravo ili interes i pravo na naknadu štete prouzrokovane objavljivanjem netačnog podatka ili obavještenja. Što se tiče censure, utvrđeno je da u Crnoj Gori nema censure. Nadležni sud može spriječiti širenje informacija i ideja putem sredstava javnog obavještavanja samo ako je to neophodno radi: sprječavanja pozivanja na nasilno rušenje Ustavom utvrđenog poretka; očuvanja teritorijalnog integriteta Crne

Gore; sprječavanja propagiranja rata ili podstrekavanja na nasilje ili vršenje krivičnog djela; sprječavanja propagiranja rasne, nacionalne i vjerske mržnje ili diskriminacije.

Zakonom o medijima (član 6) garantovano je pravo na slobodno osnivanje medija, nesmetan rad novinara i njihovu bezbjednost kako bi se omogućila sloboda izražavanja mišljenja, pluralizam medija, nezavisnost medija, sloboda istraživanja, prikupljanja, objavljivanja, širenja i primanja informacija, kao i zaštita dostojanstva i ličnosti. Mediji slobodno objavljuju informacije i mišljenja o pojavama, događajima i ličnostima poštujući Ustav, zakon i kodeks novinara Crne Gore, kao i druge opšte akte kojima je propisana zaštita profesionalnih standarda. Slično ustavnim odredbama, i Zakonom je predviđeno da se sloboda medija može ograničiti samo kad je to neophodno u interesu zaštite nacionalne bezbjednosti i teritorijalnog integriteta Crne Gore, radi sprečavanja nereda ili vršenja krivičnih djela, zaštite zdravlja i morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprečavanja odavanja povjerljivih informacija ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.³⁹

U oktobru 2023. godine, usvojena je Medijska strategija 2023 – 2027 čiji je cilj kreiranje povoljnog ambijenta za puno ostvarivanje prava na slobodu izražavanja i slobodu medija u Crnoj Gori, kroz poboljšan kvalitet informisanja građana i unapređenje medijske pismenosti; osnaženu uredničku i finansijska nezavisnost, etiku i profesionalizam javnih emitera; unaprijeđen ambijent za fer tržišno poslovanje medija i poboljšan okvir za rad i položaj zaposlenih u medijima.⁴⁰

Zakonom o audio vizuelnim medijskim uslugama⁴¹ uređuju se prava, obaveze i odgovornosti fizičkih i pravnih lica u nadležnosti Crne Gore koja obavljaju djelatnost pružanja audiovizuelnih medijskih usluga, distribucije linearnih AVM usluga i pružanja usluga platformi za razmjenu video sadržaja, osnivanje, obaveze,

odgovornost, upravljanje i finansiranje javnih emitera, sprečavanje nedozvoljene medijske koncentracije, zaštita medijskog pluralizma, status i izvori finansiranja nezavisnog regulatornog organa za oblast AVM usluga, kao i druga pitanja od značaja za oblast AVM usluga, u skladu sa potvrđenim međunarodnim ugovorima i međunarodnim standardima.⁴²

Zakonom o nacionalnom javnom emiteru - javnom medijskom servisu Crne Gore uređuje se osnivanje, nezavisnost, samostalnost, transparentnost, odgovornost, djelatnost, finansiranje i druga pitanja od značaja za rad nacionalnog javnog emitera. Osnovna djelatnost Javnog medijskog servisa je proizvodnja i emitovanje, odnosno pružanje linearnih audiovizuelnih medijskih usluga, pružanje AVM usluga na zahtjev i objavljivanje medijskih sadržaja putem internetske publikacije, kojima se zadovoljavaju: demokratske, socijalne, kulturne, obrazovne i druge potrebe od javnog interesa svih segmenata crnogorskog društva, obezbjeđuje ostvarivanje prava i interesa građana i drugih subjekata u oblasti informisanja, bez obzira na njihovu političku, vjersku, kulturnu, rasnu, nacionalnu i etničku pripadnost, jezik, boju kože, pol, rod, rodni identitet, seksualnu orijentaciju i/ili interseksualne karakteristike, imovno stanje, invaliditet ili drugo lično svojstvo.⁴³

U sklopu Kodeksa novinara/novinarki Crne Gore⁴⁴, utvrđeno je da je *novinar/novinarka u službi javnog interesa, da je dužan/dužna da brani slobodu i pravo na neometano prikupljanje i saopštavanje informacija, kao i na slobodan komentar i kritiku. Kredibilitet novinara/novinarki i novinarske profesije počiva na profesionalnom poštenju, integritetu i znanju, pri čemu mora biti kritički posmatrač nosilaca društvene, političke i ekonomske moći kada izvještava o njima u interesu javnosti.*⁴⁵

MEDIJSKO IZVJEŠTAVANJE O IZBJEGLICAMA

„Migranti mogu biti i bezbjednosni problem, Crna Gora da bude spremna za sve izazove”, medijski je prenešena poruka predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore Jovana Vučurović iz juna 2024, tokom posjete Centru za prihvata u Božaju. Tom prilikom ukazao je na protest mještana Pljevalja⁴⁶ kojim su skrenuli pažnju na problem sa migrantima u selima na granici sa Bosnom i Hercegovinom (BiH). To budući da su Pljevlja od 2014/15 godine postala tranzitna tačka na migrantskoj ruti ka granici sa BiH i dalje ka zemljama Zapadne Evrope, pri čemu je opljačkano stotine objekata, zapaljeno pet kuća, jedna crkva na Boljanićima i desetine pomoćnih objekata.

U vezi sa tim, iskazana je zabrinutost da Pljevlja „postaju čvorište za krijumčarenje migranata sa Bliskog istoka i dijela Afrike, odakle gravitira preko milijardu stanovnika”.⁴⁷ Mještani su u konstantnom strahu od upada migranata u njihove kuće, pljačkanja i eventualnog nasilja, što se posebno odnosi i na one koje policija BiH doveze na granice sa Crnom Gorom, pod pretpostavkom da su iz Crne Gore ušli u BiH. Pored navedenog, izražena je bojazan da migranti pripadaju određenim terorističkim grupama.

Predsjednik Mjesne zajednice Pobraće Goran Laković istako je da su migrant kako bezbjednosna, tako i ekološka prijetnja u smislu velike količine otpada koji ostavljaju, te da smatra da je tim putem prošlo „preko 60 hiljada ljudi, uglavnom, mlađa muška populacija”.⁴⁸ Laković je i 2022. godine, ukazivao na dugogodišnje probleme sa migrantima na području planine Kovač, koji se „kreću u manjim grupama i zbog toga ne isključuje mogućnost da imaju organizovanu putanju”.⁴⁹

No, osim izvještavanja o bezbjednosnim prijetnjama migracija po crnogorske građane, mediji su informisali i o bezbjednostim rizicima i opasnostima u kojima se sami migranti nalaze. Tako je u julu 2024. godine, ukazano na policijsku akciju oslobađanja 11 migranata - sedam iz Egipta, četiri iz Sirije koji su kao taoci bili izloženi nasilju određene kriminalne grupe, a uhapšena su i tri Pakistanca, na granici sa Albanijom.⁵⁰

Ukazano je na pozitivna iskustva tranzitnih migranata u Crnoj Gori, tako je intervjuisan Alžirac Abdinuridin koji je istakao da su: „Prelazili granice i ilegalno. Grčka je imala loš tretman prema migrantima. Za Crnu Goru i Albaniju imam samo pohvale, ali moj cilj je Francuska”. Javnost je informisana i o podršci Evropske unije u pogledu prihvata migranata, u vidu novčane pomoći od 1.700.000 eura, te obezbjeđenju humanitarne pomoći, zaštite migranata, unapređenja uslova smještaja u prihvatnim i centrima za azil, organizovanja obuka za pripadnike Granične policije itd.⁵¹ Cilj pomoći bio povećanje bezbjednosti crnogorskih granica sa jedne, te zaštita osnovnih ljudskih prava i sloboda migranata sa druge strane.

U tom pogledu, značajna je ocjena Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore da se ljudska prava migranata u velikoj mjeri poštuju, da prema njima nema torture i nečovječnog ponašanja, te da se poštuju i primjenjuju nacionalni i međunarodni propisi i akti. Drugim riječima, nije bilo nehumanog i nečovječnog postupanja prema migrantima u Crnoj Gori, te su uslovi u smještajnim objektima zadovoljavajući.⁵² Na to je ukazalo i izvještavanje *Anadolu Agency* (AA), konkretno u vezi sa smještajem u Centru za prihvata migranata u Spuzi, gdje je, između ostalih, intervjuisan tranzitni migrant Ifthihar Ahmedu, iz Afganistana, ističući da: „Osjećam se dobro ovdje, ljudi u Crnoj Gori su dobri. Poštuju nas, osoblje je dobro ovdje. Imam plan da idem ka EU, Belgija ili Njemačka“.⁵³

Sa druge strane, ukrajinske izbjeglice, takođe, Crnu Goru, percipiraju kao tranzitnu zemlju, tako je Anastasija Kjumus za RTCG izjavila: "Ja sa porodicom hoću da ostanem ovdje dok tamo traje rat. Ovdje je rođen moj mali dječak. I zbog njega i starijeg sina, hoćemo da se adaptiramo na život u Crnoj Gori, jer najvažnije od svega je što je ovdje bezbjedno".⁵⁴ U novinarskom tekstu se, takođe, prepoznaje da je to bio dovoljan motiv da mnogi Ukrajinci podnesu zahtjev za privremenu zaštitu u Crnoj Gori, što se procjenjuje kao privremen uticaj na demografiju Crne Gore. Na to ukazuje, kako izvještavaju dnevne novine *Dan*, i činjenica da je od oko 90.000 Ukrajinaca koji su ušli u Crnu Goru, ostalo oko 9.000. Naime, od 1. januara do 31. oktobra 2023. godine, u Crnu Goru je ušlo 90.894, a izašlo 89.708 Ukrajinaca. Sa druge strane, na dan 1. decembar 2023. godine 9.752 Ukrajinaca je imalo status privremene zaštite u Crnoj Gori.⁵⁵

U sklopu medijskog izvještavanja o prilivu i integraciji ukrajinskih izbjeglica u crnogorsko društvo, nijesu dati podaci o bilo kakvim neprijatnostima ovih migranata prema crnogorskim državljanima ili obratno. Naprotiv, ukazuje se na gostoprimstvo i podršku Crne Gore, tako je Olga, 38-godišnja majka izbjeglica iz Ukrajine istakla da: "Ne možemo biti dovoljno zahvalni ljudima i državi Crnoj Gori što su nam obezbijedili topao i bezbjedan dom u poslednjih godinu dana".⁵⁶ Osim toga, ukrajinski ambasador u Crnoj Gori Oleg Gerasimenko je istakao da: „Crna Gora, iako teritorijalno mala država, prednjači po solidarnosti sa izbjeglicama iz Ukrajine u odnosu na države regiona”.⁵⁷ Slično tome, šef UNHCR-a u Crnoj Gori Žan-Iv Bušardi naglasio je da je: „Crna Gora pokazala da je zemlja utočišta za sva prisilno raseljena lica, obezbjeđujući nesmetan pristup njenoj teritoriji i proceduri azila, bez diskriminacije tretirajući sve ljude koji su primorani da pobjegnu sa poštovanjem i dostojanstvom”.⁵⁸

RASPRAVA I KRITIČKI OSVRT

Opisani medijski sadržaji ukazuju na različit prihvata i integraciju arapskih, odnosno ukrajinskih izbjeglica u crnogorsko društvo. Sa jedne strane, kada su u pitanju migranti sa Bliskog istoka i Sjeverne Afrike, primijetno je ukazivanje na bezbjednosne rizike njihovih graničnih prelaza, posebno na granici sa Bosnom i Hercegovinom, odnosno u opštini Pljevlja. Tu su identifikovani mnogi prestupi od upada u kuće, pljačkanja i spaljivanja objekata. Sve to izaziva strah i doprinosi negativnoj percepciji crnogorskih građana o migrantima i njihovom kulturološkom i ukupnom prihvatu u društvo. To najbolje odslikavaju rezultati istraživanja stavova građana prema migrantima, predstavljeni u prvom dijelu rada, koji ukazuju na jako negativan stav uz ocjenu Crne Gore kao 6. najnetolerantnije među 145 zemalja svijeta od strane kompanije Gallup.

Navedena istraživanja su rađena 2020, odnosno 2021. godine, tj. prije priliva ukrajinskih izbjeglica u vezi sa čijim prijemom ne postoje konkretna istraživanja stavova javnosti ali svakako postoje izuzetno pozitivne ocjene crnogorskog gostoprimstva od strane međunarodnih partnera, uključujući Agenciju UN za izbjeglice - UNHCR.⁵⁹ O tome svjedoče i brojna novinska saopštenja podrške ukrajinskom narodu u Crnoj Gori i, kroz druge vidove pomoći, i samoj Ukrajini. Sa druge strane, nije postojala takva retorika „otvorenih vrata“ niti podrška kada su u pitanju, na primjer, građani izbjegli iz decenijskim ratom zahvaćene Sirije ili drugih arapskih zemalja. Navedeno je posljedica često negativnih slika o islamu u američkim i evropskim medijima, gdje je ljutnja evropskih desničara usmjerena na Sirijce, Iračane, Libijce i sve ostale.⁶⁰ Naime, odnos Crne Gore prema migrantima je oblikovan njenom geopolitičkom pozicijom i interesima, odnosno zacrtanim spoljopolitičkim kursom članstva u NATO-u i željenim ulaskom u Evropsku uniju.

Crna Gora usklađuje svoju spoljnu i bezbjednosnu politiku sa politikom Unije, koja joj obezbjeđuje finansijsku podršku i pomoć, i slijedi njene upute i vrijednosti. Uzroci različitog tretmana arapskih i ukrajinskih izbjeglica nalazi se i u njihovoj platežnoj moći, odnosno finansijskoj (ne)stabilnosti. Za razliku od Ukrajinaca, čiji dolazak je čak povećao budžetske prihode Crne Gore⁶¹, arapski migranti su često bliži oskudici i nemaštini. U tom kontekstu, medijsko izvještavanje je oblikovano tim faktorima, te informacijama sa terena, gdje je činjenično stanje takvo da arapski migranti, sa jedne strane, ugrožavaju bezbjednost lokalnog stanovništva i stvaraju strah, dok sa druge strane, ukrajinske izbjeglice, pune budžet crnogorskih građana kroz izdavanje nekretnina, visoku kupovnu moć i slično. Može se zaključiti da crnogorski mediji poštuju osnovni zakonski i etički okvir izvještavanja, te da prenose stvarnu sliku „sa terena“, odnos crnogorskih građana prema migrantima, kao i samih političara i međunarodnih partnera.

Zajednička odlika obje migracije je privremenost, sa razlikom što je u trenutnom migracijskom talasu ratnog sukoba, ukrajinskim izbjeglicama Crna Gora željena finalna destinacija do završetka sukoba, dok je arapskim migrantima tranzitna zemlja ka krajnjoj destinaciji – Zapadnoj Evropi gdje žele trajno da se nasele.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Autentičnost, validnost i relevantnost ovog rada sastoji se, prvenstveno, u premošćavanju istraživačkog jaza kada je u pitanju istraživanje teme medijskog izvještavanja o izbjeglicama u Crnoj Gori. Stoga, dat je pregled promišljanja određenih međunarodnih autora o ovoj temi, odnosno uticajima koje mediji mogu imati u području migracija, bilo da je u pitanju pozicija samih migranata, bilo odnosa između zemlje porijekla i zemlje odredišta. U ovom radu, fokus je bio na utvrđivanju medijskog uticaja na stavove građana prema migrantima u zemlji odredišta, odnosno procjena odnosa date države prema arapskim i ukrajinskim migrantima.

Sljedeći naučni doprinos ovog rada sastoji se u komparaciji pozicije dvije grupe migranata, različitih istorijskih, vjerskih, geografskih i drugih odlika. Medijska izvještavanja, bazirana na predstavljenim ustavnih i zakonskim odredbama garantovanja nezavisnog i fer saopštavanja, odslikala su odnos crnogorskog društva prema ovim migrantskim grupama, odnosno arapskim i ukrajinskim izbjeglicama. Može se ocijeniti da je izvještavanje prezentovalo sliku sa terena, shodno opštim uslovima i mogućnostima. Tako je, izvještavanje o arapskim migrantima bilo uravnotežene, u smislu ukazivanja i na humanu dimenziju ljudske patnje, ali i na bezbjednosni rizik. Sa druge strane, medijska prezentacija u vezi sa statusom ukrajinskih izbjeglica podrazumijevala je podršku prihvatu, zaštiti i integraciji u crnogorsko društvo shodno zadanim spoljnopolitičkim i ekonomskim ciljevima.

Praktični i društveni doprinos ovog rada sastoji se u sintezi niza dostupnih informacija o odnosu medija i migracija uključujući pravne odredbe, kao i analizi medijskih sadržaja što može koristiti kao kvalitetan izvor informacija u pripremi različitih dokumenata, strategija, planova, akata i slično.

NOTES-NAPOMENE

¹ Terry Threadgold, "The Media and Migration in the United Kingdom 1999–2009", Migration, Public Opinion and Politics: The Transatlantic Council on Migration, Germany: Verlag Bertelsmann Stiftung, 2009, pp. 222–260.

² Saša Mijalković, Ivan Petrović, "Bezbjednosni rizici savremenih migracija", *Žurnal za kriminalistiku i pravo*, 21(2), 2016, p. 2 u Jelisaveta Blagojević Miljanić, Aleksandar Ćuković, "Dualna bezbjednost migracija - slučaj Crne Gore", *Bezbednost*, 66(2), 2024, p. 114.

³ Osobe i članovi njihovih porodica koji se sele u drugu zemlju ili regiju kako bi unaprijedili materijalne i socijalne uslove i stekli mogućnosti za bolji život za sebe i članove svojih porodica. International Organization for Migration, Geneva *Glossary on Migration*, 2009, p. 25 https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf_05.09.2024

⁴ Osoba koja na osnovu utemeljenog straha od proganjanja na temelju rase, vjeroispovijesti, nacionalnosti, pripadnosti određenoj socijalnoj grupi ili političkom mišljenju boravi izvan zemlje svog državljanstva i ne može ili je, zbog takvog straha, nesprijetna da koristi zaštitu te zemlje. Osoba koja zadovoljava kriterijume Statuta UNHCR-a i ima pravo na zaštitu Ujedinjenih nacija koju daje visoki komesar, bez obzira na to da li je ta osoba u zemlji koja je potpisnica Konvencije o statusu

izbjeglica iz 1951. godine ili Protokola o statusu izbjeglica iz 1967. godine i bez obzira na to da li je zemlja domaćin priznaje kao izbjeglicu po osnovu bilo kojeg od ova dva instrumenta. International Organization for Migration, Geneva *Glossary on Migration*, 2009, p. 25 https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf 05.09.2024

⁵ Faruk Hadžić, "The Migrations and the Mass Media; Conceptualization of the Freedom from Fear and Want Paradigm", *International Journal of Media, Culture and Literature*, 7 (1), June 2021, p. 64

⁶ Ibid, p. 65.

⁷ Jelisaveta Blagojević Miljanić, Aleksandar Ćuković, "Dualna bezbjednost migracija - slučaj Crne Gore", *Bezbednost*, 66(2), 2024, p. 114.

⁸ Al Jazeera (2018). Rasizam u Poljskoj sve snažniji [Racism more stronger in Poland]. <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/rasizam-u-poljskoj-svesnazniji> u Faruk Hadžić, "The Migrations and the Mass Media; Conceptualization of the Freedom from Fear and Want Paradigm", *International Journal of Media, Culture and Literature*, 7 (1), June 2021, p. 67

⁹ Faruk Hadžić, "The Migrations and the Mass Media; Conceptualization of the Freedom from Fear and Want Paradigm", *International Journal of Media, Culture and Literature*, 7 (1), June 2021, p. 66

¹⁰ Faruk Hadžić, "The Migrations and the Mass Media; Conceptualization of the Freedom from Fear and Want Paradigm", *International Journal of Media, Culture and Literature*, 7 (1), June 2021, p. 65

¹¹ Walter G. Stephan, "Cookie White Stephan, An integrated threat theory of prejudice" In S. Oskamp (Ed.). *The Claremont Symposium on Applied Social Psychology, Reducing prejudice and discrimination*, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 2000, pp. 23–45, u Faruk Hadžić, "The Migrations and the Mass Media; Conceptualization of the Freedom from Fear and Want Paradigm", *International Journal of Media, Culture and Literature*, 7 (1), June 2021, p. 66

¹² Giovanna Campani, "Migrants and the Media – The Italian case", in *Media and Migration. Construction of Mobility and Difference*, edited by Russell King and Nancy Wood, Routledge 2001, p. 39

¹³ Faruk Hadžić, "The Migrations and the Mass Media; Conceptualization of the Freedom from Fear and Want Paradigm", *International Journal of Media, Culture and Literature*, 7 (1), June 2021, p. 69

¹⁴ De Correspondent, (2016). Time for the facts. What do we know about Cologne four months later? <https://thecorrespondent.com/4401/time-for-the-facts-what-do-we-know-about-cologne-four-monthslater/1073698080444-e20ada1b> u Faruk Hadžić, "The Migrations and the Mass Media; Conceptualization of the Freedom from Fear and Want Paradigm", *International Journal of Media, Culture and Literature*, 7 (1), June 2021, p. 69

¹⁵ COBISS – Kooperativni online bibliografski sistem i servisi, <https://cg.cobiss.net/cobiss.htm>

¹⁶ Dragana Vučković, *Izazovi i perspektive u procesu upravljanja migracijama na teritoriji Crne Gore*. NVO Pravni centar, 2021, Retrieved August 22, 2024, from https://pravnicentar.co.me/wp-content/uploads/2021/08/E-publikacija-Izazovi-i-perspektive_B5.pdf; Momčilo Radulović, Mila Brnović, (2016, September). *Ekonomske migracije iz Crne Gore u Evropsku uniju*. Evropski pokret u Crnoj Gori. Retrieved August 25, 2024, from <https://www.emim.org/images/publikacije/publikacija-MNE.pdf>; Vojin Golubović, "Na koji način migracija, ljudski resursi i tržište rada međusobno djeluju u Crnoj Gori", Evropska Trening Fondacija, 2021; Milika Mirković, "Mehaničko kretanje stanovništva u Crnoj Gori u XXI vijeku" *Stanovništvo Crne Gore - struktura i projekcije* 2018, pp. 77–89. Crnogorska akademija nauka i umjetnosti; Nikola Fabris, *Makroekonomski model razvoja Crne Gore: izazovi, zablude i ostvarenja*, Centralna banka Crne Gore. Podgorica, 2021 Retrieved September 5, 2024, from https://www.cbcbg.me/slike_i_fajlovi/fajlovi/publikacije/nase_knjige/nf_makroekonomski_model_cg.pdf

Godana Radojević, Dragan Koprivica, "Uticao COVID-19 na demografska, ekonomska i finansijska kretanja u Crnoj Gori", Centar za demokratsku tranziciju, 2022

¹⁷ Lidia Farre, Francesco Fasani, "Media Exposure and Internal Migration-Evidence from Indonesia". *Discussion paper series//Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit*, 6012, 2012; Nicola Mai, "The Albanian diaspora-in-the-making: media, migration and social exclusion", *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 31(3), 2005, pp. 543-561; Rianne Dekker, Godfried Engbersen, "How

social media transform migrant networks and facilitate migration”, International Migration Institute Working Paper, 64, 2012; Harald Bauder, Genevieve Gilbert, “Representations of labour migration in Guatemalan and American media”, Immigration and Settlement Studies Publications and Research, 1, 2009; Sei-Hill Kim, John P. Carvalho, Andrew G. Davis, Amanda M. Mullins, “The View of the Border: News Framing of the Definition, Causes, and Solutions to Illegal Immigration”, *Mass Communication and Society*, 14, 2011, pp. 292– 314; Stefania Matei, “Media and migration. Layers of knowledge in Romanian written press”, *Journal of Comparative Research in Anthropology and Sociology*, (2), 2011, pp. 85-102; Kjersti Thorbjørnsrud, Espen Gran, Mohammed A. Salih, Sareng Aziz, “Viewed from the other Side: Media Coverage and Personal Tales of Migration in Iraqi Kurdistan”, Oslo: Department of Media and Communication, University of Oslo, 2012 u Marie McAuliffe, Warren Weeks, “Media and migration: Comparative analysis of print and online media reporting on migrants and migration in selected origin and destination countries”, *Occasional Paper Series* 13|2015, January 2015

<https://www.homeaffairs.gov.au/research-and-stats/files/media-migration.pdf> (20.09.2024)

¹⁸ Russell King, Nancy Wood, *Media and Migration: Constructions of Mobility and Difference*, Routledge, London, 2001 u Marie McAuliffe, Warren Weeks, “Media and migration: Comparative analysis of print and online media reporting on migrants and migration in selected origin and destination countries”, *Occasional Paper Series* 13|2015, January 2015, p. 7

<https://www.homeaffairs.gov.au/research-and-stats/files/media-migration.pdf> (20.09.2024)

¹⁹ Jérôme Héricourt, Gilles Spielvogel, “How beliefs about the impact of immigration shape policy preferences: Evidence from Europe”, Document de Travail, 2012–06, 2012 u Marie McAuliffe, Warren Weeks, “Media and migration: Comparative analysis...”

²⁰ Marie McAuliffe, Warren Weeks, “Media and migration: Comparative analysis of print and online media reporting on migrants and migration in selected origin and destination countries”, *Occasional Paper Series* 13|2015, January 2015, p. 14 <https://www.homeaffairs.gov.au/research-and-stats/files/media-migration.pdf> (20.09.2024)

²¹ Termin Arapsko proljeće označava talas protesta/pobuna protiv dugogodišnjih režima koji je počeo u Tunisu krajem 2010. godine, samospaljivanjem prodavca povrća Muhameda Buazizija, a zatim obuhvatio i druge arapske zemlje poput Egipta, Libije, Sirije, Jemena, Bahreina. Dati politički potresi su stvorili mnoge konekvence, negdje poput Sirije i Libije, prerasli u građanski rat te doveli do velikih stradanja, siromaštva, raseljavanja stanovništva unutar samih zemalja, tako i iseljavanja u vidu datog migratornog talasa ka Evropi. Jelisaveta Blagojević, Radenko Ščekić, „Politička previranja u Arapskom svijetu - nestabilnosti i priliv migranata na Zapadni Balkan“, *Annales - Analiza za Istrske In Mediteranske Studije - Series. Historia et Sociologia*, 27(3), 2017, pp. 546-549, http://zdpj.si/wp-content/uploads/2017/12/ASHS_27-2017-3_BLAGOJEVI%C4%86

²² Ministarstvo unutrašnjih poslova, MUP, *Strategija o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnoj Gori, 2021-2025. godine*, 2021, <https://www.gov.me/dokumenta/3158ee96-b336-4e3b-b04f064eb51b19c9> (22.09.2024) u Jelisaveta Blagojević Miljanić, Aleksandar Ćuković, “Dualna bezbjednost migracija - slučaj Crne Gore“, *Bezbednost*, 66(2), 2024, p. 123.

²³ Novi talas Arapskog proljeća odnosi se na pojavu pobuna protiv vlasti 2019. u Alžiru, Sudanu, Libanu i Iraku.

²⁴ FRONTEx, *Migratory Routs*, 2024, <https://www.frontex.europa.eu/what-we-do/monitoring-and-risk-analysis/migratory-routes/western-balkan-route/> (18.09.2024) u Jelisaveta Blagojević Miljanić, Aleksandar Ćuković, “Dualna bezbjednost migracija - slučaj Crne Gore“, *Bezbednost*, 66(2), 2024, p. 121.

²⁵ Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, *Analiza postupanja državnih organa u odnosu na tražioce međunarodne zaštite u Crnoj Gori*, 2022, <https://www.ombudsman.co.me/img-publications/52/zastitnik%20analiza%20a4.pdf> (12.09.2024) u Jelisaveta Blagojević Miljanić, Aleksandar Ćuković, “Dualna bezbjednost migracija - slučaj Crne Gore“, *Bezbednost*, 66(2), 2024, p. 122

²⁶ European Commission, *Izveštaju Evropske komisije o napretku Crne Gore za 2023. godinu*, 2023, <https://www.gov.me/dokumenta/4441000a-7e5c-4b2c-b3f3-661bac4e8736> (10.09.2024)

²⁷ Odluku o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine, "Službeni list Crne Gore", br. 026/22 od 11.03.2022, 019/23 od 20.02.2023.

²⁸ Vlada Crne Gore, *Informacija u vezi statusa lica iz Ukrajine pod privremenom zaštitom u Crnoj Gori sa Predlogom odluke o izmjeni i dopuni Odluke o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine*, 2024, preuzeto sa:

<https://www.gov.me/dokumenta/68be9b48-2344-46fb-b9b3-76cf6aa29e0f> (05.09.2024.)

²⁹ European Commission, *Izveštaj Evropske komisije o napretku Crne Gore za 2023. godinu*, 2023, p. 7, <https://www.gov.me/dokumenta/4441000a-7e5c-4b2c-b3f3-661bac4e8736> (10.09.2024)

³⁰ Nenad Koprivica, *Analiza zakonodavnog okvira i prakse u oblasti zaštite prava i integracije migranata u Crnoj Gori i zemljama Evropske unije*, Centar za monitoring i istraživanje, CeMI, 2021 <https://cemi.org.me/storage/uploads/KBSWzRsqaA59qMW6ajrkWCoL2FIOWS3Xfc2Wz1HFQ.pdf> 08.09.2024.

³¹ Gallup, *World Grows Less Accepting of Migrants*, 2020, <https://news.gallup.com/poll/320678/world-grows-less-accepting-migrants.aspx> (28.09.2024)

³² Jeff Crisp, "Mobilizing Political Will for Refugee Protection and Solutions A Framework for Analysis and Action", World Refugee Council Research Paper No. 1 — June 2018, Waterloo, Canada: The Centre for International Governance Innovation, <https://www.cigionline.org/sites/default/files/documents/WRC%20Research%20Paper%20no.1web.pdf> (04.09.2024)

³³ Freedom House, *Freedom in the World: Montenegro*,

<https://freedomhouse.org/country/montenegro/freedom-world/2024> (28 September 2024)

³⁴ Međunarodni pravni okvir uključuje sljedeće instrumente zaštite prava i integracije migranata: Konvencija o statusu izbjeglica iz 1951. godine i prateći Protokol iz 1967. godine, Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima (1948), Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima, Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Konvencije o pravima djeteta, Konvencija protiv mučenja i drugih surovih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja, Međunarodne konvencije za zaštitu svih lica od prisilnih nestanaka, Međunarodna konvencija za zaštitu prava svih radnika migranata i članova njihovih porodica i Protokol protiv krijumčarenja migranata kopnenim, pomorskim i vazdušnim putem, kojim se dopunjuje Konvencija UN protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, Evropska konvencija o ljudskim pravima (1950), Evropska socijalna povelja (usvojena 1961. godine i revidirana 1996. godine), Evropska konvenciju o pravnom statusu radnika migranata, Konvencija o akciji protiv trgovine ljudima, Evropska konvencija za sprečavanje mučenja i drugih surovih, nečovječnih ili ponižavajućih postupaka ili kažnjavanja, Evropska konvencija o ekstradiciji, Evropska konvencija o suzbijanju terorizma i Evropski kodeks socijalne sigurnosti, Povelja o osnovnim pravima Evropske unije, Direktive EU usvojene po ovim pitanjima, kojima se uspostavlja Zajednički evropski sistem azila, Šengenski sporazumom iz 1985. godine, Dablinska konvencija (1990), kasnije zamijenjena Dablinskom uredbom. Nenad Koprivica, „Analiza zakonodavnog okvira i prakse...“ u Jelisaveta Blagojević, „Pravni i institucionalni okvir upra - vljanja migracijama u Crnoj Gori“, MATICA, br. 98, ljeto 2024, p. 31

<https://maticacrnogorska.me/files/98/MATICA,%20br.%2098,%20ljeto%202024.pdf>

³⁵ Ustav Crne Gore, "Službeni list Crne Gore", br. 001/07 od 25.10.2007, 038/13 od 02.08.2013

³⁶ Zakon o strancima, "Službeni list Crne Gore", br. 012/18 od 23.02.2018, 003/19 od 15.01.2019, 086/22 od 03.08.2022; Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca, "Službeni list Crne Gore", br. 002/17 od 10.01.2017, 003/19 od 15.01.2019.

³⁷ Strategiju o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnoj Gori, 2021-2025. godina, kao i Strategiju integrisanog upravljanja granicom 2020-2024

³⁸ Ustav Crne Gore, "Službeni list Crne Gore", br. 001/07 od 25.10.2007, 038/13 od 02.08.2013.

³⁹ Zakon o medijima "Službenom listu CG", br. 54/2024 od 11.6.2024. godine

⁴⁰ Ministarstvo kulture i medija, 2023, Medijska strategija 2023 - 2027, <https://www.gov.me/dokumenta/3d29965b-5536-41d7-875f-02316d5524ed>

⁴¹ Pojedine zakonske odredbe predstavljene u tekstu rada, preuzete su integralno u cilju očuvanja jasnoće, preciznosti i izvornog pravnog smisla.

⁴² Zakonom o audio vizuelnim medijskim uslugama ("Službeni list Crne Gore", br. 054/24 od 11.06.2024.)

⁴⁴ Svi pojmovi, dati u radu, u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose, pri čemu su samo, u dijelu prezentacije Kodeksa novinara/ novinarki data oba roda, shodno identičnom i autentičnom prenosu teksta iz Kodeksa.

⁴⁵ Kodeksa novinara/novinarki Crne Gore, <https://www.osce.org/files/f/documents/2/f/255576.pdf>

⁴⁶ Tokom protesta, na sat vremena, je blokiran put Pljevlja–Metaljka, na raskrsnici kod Elektroprivrede u pljevaljskom naselju Guke.

⁴⁷ „Pljevlja: Opljačkano na stotinu kuća i objekata, mještani u strahu zbog migranata”, RTNK, 09.06.2024, <https://rtnk.me/drustvo/pljevlja-opljackano-na-stotinu-kuca-i-objekata-mjestani-u-strahu-zbog-migranata/>

⁴⁸ Goran Malidžan, „Pljevlja: Grupa građana na sat blokirala put, traže da se "zaustavi migrantsko nasilje" *Vijesti*, 08.06.2024
<https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/710674/pljevlja-grupa-gradjana-na-sat-blokirala-put-traze-da-se-zaustavi-migrantsko-nasilje> (05.09.2024)

⁴⁹ "Migranti haraju pljevaljskim selima", RTPV. 24. maj 2022
<https://tvpljevlja.me/2022/05/24/migranti-haraju-pljevaljskim-selima/> (04.09.2024)

⁵⁰ "Talačka kriza na granici Crne Gore i Albanije, oslobođeno 11 migranata", Radio Slobodna Evropa, 26. jul 2024, <https://www.slobodnaevropa.org/a/migranti-crna-gora/33052361.html> (08.09.2024)

⁵¹ "U Evropskoj mreži migranata", RTCG, 01.05.2022, <https://rtcg.me/vijesti/drustvo/361058/u-evropskoj-mrezi-migranata.html> (10.09.2024)

⁵² Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, „Izveštaj o postupanju prema migrantima u Crnoj Gori“, 2019, https://www.ombudsman.co.me/img-articles_npm/30/izvje--taj-opostupanjuprema-migrantima-u-crnoj-gori.pdf, (04.09.2024) u Jelisaveta Blagojević Miljanić, Aleksandar Ćuković, "Dualna bezbjednost migracija - slučaj Crne Gore", *Bezbednost*, 66(2), 2024, p. 124.

⁵³ Adel Omeragić, „Život u migrantskom kampu nadomak Podgorice: Uslovi više nego dobri, izbjeglice zavoljele Crnu Goru“, *Anadolu Agency*, 02.12.2019, <https://www.aa.com.tr/ba/balkan/%C5%BEivot-u-migrantskom-kampu-nadomak-podgorice-uslovi-vi%C5%A1e-nego-dobri-izbjeglice-zavoljele-crnu-goru-/1660434> (02.09.2024)

⁵⁴ Marko Terzić, „Kako će Ukrajinci uticati na demografiju Crne Gore“, TVCG, 06.07.2023, <https://rtcg.me/vijesti/drustvo/445252/kako-ce-ukrajinci-uticati-na-demografiju-crne-gore.html> (08.09.2024)

⁵⁵ Milan Sekulović, „Od 90.000 samo 9.000 Ukrajinaca ostalo u Crnoj Gori“, *Dan*, 25.01.2024, <https://www.dan.co.me/vijesti/drustvo/od-90-000-samo-9-000-ukrajinaca-ostalo-u-crnoj-gori-5220748>

⁵⁶ „Ujedinjene nacije Crna Gora: Godinu dana sukoba u Ukrajini - Crna Gora nastavlja da pomaže ljudima koji su primorani da napuste svoje domove”, Montenegro UN, 16 March 2023, <https://montenegro.un.org/me/223931-godinu-dana-sukoba-u-ukrajini-crna-gora-nastavlja-da-poma%C5%BEe-ljudima-koji-su-primorani-da> (14.09.2024)

⁵⁷ „Crna Gora prednjači u regionu po solidarnosti sa ukrajinskim izbjeglicama”, *Vijesti*, 19.04.2023, <https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/653000/crna-gora-prednjaci-u-regionu-po-solidarnosti-sa-ukrajinskim-izbjeglicama> 19.04.2023. (15.09.2024)

⁵⁸ „UNHCR: Crna Gora je pokazala da je zemlja utočišta za sva prisilno raseljena lica”, RTNK, 20.06.2023, <https://rtnk.me/drustvo/unhcr-crna-gora-je-pokazala-da-je-zemlja-utocista-za-sva-prisilno-raseljena-lica/> (20.09.2024)

⁵⁹ "Na Svjetski dan izbjeglica, premijer Crne Gore reafirmisao da izbjeglice imaju u ovoj malo

balkanskoj zemlji dom daleko od doma”, UN Crna Gora, 20 June 2023, <https://montenegro.un.org/me/239701-na-svjetski-dan-izbjeglica-premijer-crne-gore-reafirmisao-da-izbjeglice-imaju-u-ovoj-maloj> (20.09.2024)

⁶⁰ Faruk Hadžić, “The Migrations and the Mass Media; Conceptualization of the Freedom from Fear and Want Paradigm”, *International Journal of Media, Culture and Literature*, 7 (1), June 2021

⁶¹ Vuković, Miloš „Kad se Ukrajinci i Rusi vrate kući ostaće prazna kasa: Uticaj rata na prihode crnogorskog budžeta”, *Vijesti.me*, 2024, <https://www.vijesti.me/vijesti/ekonomija/681697/kad-se-ukrajinci-i-rusi-vrate-kuci-ostace-prazna-kasa-uticaj-rata-na-prihode-crnogorskog-budzeta> (08.09.2024)

REFERENCES:

- Al Jazeera (2018). Rasizam u Poljskoj sve snažniji [Racism more stronger in Poland]. <http://balkans.aljazeera.net/vijesti/rasizam-u-poljskoj-svesnazniji>
- Bauder, Harald & Gilbert, Genevieve. "Representations of labour migration in Guatemalan and American media", *Immigration and Settlement Studies Publications and Research*, 1, 2009;
- Blagojević Miljanić, Jelisaveta & Ćuković, Aleksandar. "Dualna bezbjednost migracija - slučaj Crne Gore", *Bezbednost*, 66(2), 2024, pp. 111-130 doi:[10.5937/bezbednost2402111B](https://doi.org/10.5937/bezbednost2402111B)
- Blagojević, Jelisaveta & Šćekić, Radenko. „Politička previranja u Arapskom svijetu - nestabilnosti i priliv migranata na Zapadni Balkan“, *Annales - Anali za Istrske In Mediteranske Studije - Series. Historia et Sociologia*, 27(3), 2017 http://zdjp.si/wp-content/uploads/2017/12/ASHS_27-2017-3_BLAGOJEVI%C4%86 (25.09.2024)
- Blagojević, Jelisaveta. „Pravni i institucionalni okvir upravljanja migracijama u Crnoj Gori“, *MATICA*, br. 98, ljeto 2024, <https://maticacrnogorska.me/files/98/MATICA,%20br.%2098,%20ljeto%202024.pdf> (25.09.2024)
- Campani, Giovanna. "Migrants and the Media – The Italian case", in *Media and Migration. Construction of Mobility and Difference*, edited by Russell King and Nancy Wood, Routledge 2001.
- Crisp, Jeff. "Mobilizing Political Will for Refugee Protection and Solutions A Framework for Analysis and Action", World Refugee Council Research Paper No. 1 — June 2018, Waterloo, Canada: The Centre for International Governance Innovation, <https://www.cigionline.org/sites/default/files/documents/WRC%20Research%20Paper%20no.1web.pdf> (04.09.2024)

- De Correspondent, (2016). Time for the facts. What do we know about Cologne four months later? <https://thecorrespondent.com/4401/time-for-the-facts-what-do-we-know-about-cologne-four-months-later/1073698080444-e20ada1b> (25.09.2024)
- Dekker, Rianne & Engbersen, Godfried. "How social media transform migrant networks and facilitate migration", International Migration Institute Working Paper, 64, 2012
- European Commission, *Izveštaju Evropske komisije o napretku Crne Gore za 2023. godinu*, 2023, <https://www.gov.me/dokumenta/4441000a-7e5c-4b2c-b3f3-661bac4e8736> (10.09.2024)
- Fabris, Nikola. *Makroekonomski model razvoja Crne Gore: izazovi, zablude i ostvarenja*, Centralna banka Crne Gore. Podgorica, 2021
- Farre, Lidia & Fasani, Francesco. "Media Exposure and Internal Migration-Evidence from Indonesia". *Discussion paper series*//Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit, 6012, 2012
- Freedom House, *Freedom in the World: Montenegro*, <https://freedomhouse.org/country/montenegro/freedom-world/2024> (28 September 2024)
- FRONTEX, *Migratory Routs*, 2024, <https://www.frontex.europa.eu/what-we-do/monitoring-and-risk-analysis/migratory-routes/western-balkan-route/> (18.09.2024)
- Gallup, *World Grows Less Accepting of Migrants*, 2020, <https://news.gallup.com/poll/320678/world-grows-less-accepting-migrants.aspx> (28.09.2024)

- Golubović, Vojin. „Na koji način migracija, ljudski resursi i tržište rada međusobno djeluju u Crnoj Gori”, Evropska Trening Fondacija, 2021
- Hadžić, Faruk. “The Migrations and the Mass Media; Conceptualization of the Freedom from Fear and Want Paradigm”, *International Journal of Media, Culture and Literature*, 7 (1), June 2021, 61 - 78)
- Héricourt, Jérôme & Spielvogel, Gilles. “How beliefs about the impact of immigration shape policy preferences: Evidence from Europe”, Document de Travail, 2012–06, 2012
- International Organization for Migration, Geneva *Glossary on Migration*, 2009, p. 25
https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf
05.09.2024 (25.09.2024)
- King, Russell & Wood, Nancy. *Media and Migration: Constructions of Mobility and Difference*, Routledge, London, 2001
- Kodeksa novinara/novinarki Crne Gore, <https://www.osce.org/files/f/documents/2/f/255576.pdf>
- Koprivica, Nenad. *Analiza zakonodavnog okvira i prakse u oblasti zaštite prava i integracije migranata u Crnoj Gori i zemljama Evropske unije*, Centar za monitoring i istraživanje, CeMI, 2021
<https://cemi.org.me/storage/uploads/KBSWzRsqa59qMW6ajrkwCoL2FIOWS3Xfc2Wz1HFQ.pdf> 08.09.2024.
- Mai, Nicola. “The Albanian diaspora-in-the-making: media, migration and social exclusion”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 31(3), 2005, pp. 543-561

- Malidžan, Goran. „Pljevlja: Grupa građana na sat blokirala put, traže da se "zaustavi migrantsko nasilje" *Vijesti*, 08.06.2024. <https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/710674/pljevlja-grupa-gradjana-na-sat-blokirala-put-traze-da-se-zaustavi-migrantsko-nasilje> (05.09.2024)
- Matei, Stefania. "Media and migration. Layers of knowledge in Romanian written press", *Journal of Comparative Research in Anthropology and Sociology*, (2), 2011, pp. 85-102
- McAuliffe, Marie & Weeks, Warren. "Media and migration: Comparative analysis of print and online media reporting on migrants and migration in selected origin and destination countries", *Occasional Paper Series* 13|2015, January 2015, <https://www.homeaffairs.gov.au/research-and-stats/files/media-migration.pdf> (20.09.2024)
- Mijalković, Saša & Petrović, Ivan. "Bezbjednosni rizici savremenih migracija", *Žurnal za kriminalistiku i pravo*, 21(2), 2016
- Ministarstvo kulture i medija, 2023, *Medijska strategija 2023 – 2027*, <https://www.gov.me/dokumenta/3d29965b-5536-41d7-875f-02316d5524ed> (22.09.2024)
- Ministarstvo unutrašnjih poslova, MUP, *Strategija integrisanog upravljanja granicom 2020–2024. godina*; <https://www.gov.me/dokumenta/69fe29fd-c291-46c8-ab18-d5c621410ef0> (20.09.2024)
- Ministarstvo unutrašnjih poslova, MUP, *Strategija o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnoj Gori, 2021-2025. godine*, 2021, <https://www.gov.me/dokumenta/3158ee96-b336-4e3b-b04f064eb51b19c9> (22.09.2024)

- Mirković, Milika. "Mehaničko kretanje stanovništva u Crnoj Gori u XXI vijeku" *Stanovništvo Crne Gore - struktura i projekcije*, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, 2018, pp. 77–89.
- Montenegro UN „Ujedinjene nacije Crna Gora: Godinu dana sukoba u Ukrajini - Crna Gora nastavlja da pomaže ljudima koji su primorani da napuste svoje domove”, 16 March 2023, <https://montenegro.un.org/me/223931-godinu-dana-sukoba-u-ukrajini-crna-gora-nastavlja-da-poma%C5%BEe-ljudima-koji-su-primorani-da> (14.09.2024)
- Odluku o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine,"Službeni list Crne Gore", br. 026/22 od 11.03.2022, 019/23 od 20.02.2023.
- Omeragić, Adel. „Život u migrantskom kampu nadomak Podgorice: Uslovi više nego dobri, izbjeglice zavoljele Crnu Goru“, *Anadolu Agency*, 02.12.2019, <https://www.aa.com.tr/ba/balkan/%C5%BEivot-u-migrantskom-kampu-nadomak-podgorice-uslovi-vi%C5%A1e-nego-dobri-izbjeglice-zavoljele-crnu-goru-/1660434> (02.09.2024)
- Radio Slobodna Evropa "Talačka kriza na granici Crne Gore i Albanije, oslobođeno 11 migranata", 26. jul 2024, <https://www.slobodnaevropa.org/a/migranti-crna-gora/33052361.html> (08.09.2024)
- Radojević, Gordana & Koprivica, Dragan. "Uticađ COVID-19 na demografska, ekonomska i finansijska kretanja u Crnoj Gori", Centar za demokratsku tranziciju, 2022
- Radulović, [Momčilo](#) & Brnović, Mila. *Ekonomske migracije iz Crne Gore u Evropsku uniju*. Evropski pokret u Crnoj Gori, (2016, September)

- RTCG "U Evropskoj mreži migranata" 01.05.2022, <https://rtcg.me/vijesti/drustvo/361058/u-evropskoj-mrezi-migranata.html> (10.09.2024)
- RTNK „Pljevlja: Opljačkano na stotinu kuća i objekata, mještani u strahu zbog migranata”, , 09.06.2024, <https://rtnk.me/drustvo/pljevlja-opljackano-na-stotinu-kuca-i-objekata-mjestani-u-strahu-zbog-migranata/> (25.09.2024)
- RTNK, „UNHCR: Crna Gora je pokazala da je zemlja utočišta za sva prisilno raseljena lica”, 20.06.2023, <https://rtnk.me/drustvo/unhcr-crna-gora-je-pokazala-da-je-zemlja-utocista-za-sva-prisilno-raseljena-lica/> (20.09.2024)
- RTPV, “Migranti haraju pljevaljskim selima” 24. maj 2022, <https://tvpljevlja.me/2022/05/24/migranti-haraju-pljevaljskim-selima/> (04.09.2024)
- Sei-Hill Kim, John P. Carvalho, Andrew G. Davis, Amanda M. Mullins, “The View of the Border: News Framing of the Definition, Causes, and Solutions to Illegal Immigration”, *Mass Communication and Society*, 14, 2011, pp. 292– 314
- Sekulović, Milan. „Od 90.000 samo 9.000 Ukrajinaca ostalo u Crnoj Gori”, *Dan*, 25.01.2024, <https://www.dan.co.me/vijesti/drustvo/od-90-000-samo-9-000-ukrajinaca-ostalo-u-crnoj-gori-5220748> (25.09.2024)
- Terzić, Marko. „Kako će Ukrajinci uticati na demografiju Crne Gore“, *TVCG*, 06.07.2023, <https://rtcg.me/vijesti/drustvo/445252/kako-ce-ukrajinci-uticati-na-demografiju-crne-gore.html> (08.09.2024)
- Thorbjørnsrud, Kjersti; Gran, Espen; Salih, Mohammed A. & Aziz, Sareng. “Viewed from the other Side: Media Coverage and Personal Tales of Migration in Iraqi Kurdistan”, Oslo: Department of Media and Communication, University of Oslo, 2012

- Threadgold, Terry. "The Media and Migration in the United Kingdom 1999–2009", Migration, Public Opinion and Politics: The Transatlantic Council on Migration, Germany: Verlag Bertelsmann Stiftung, 2009, pp. 222–260.
- UN Crna Gora, "Na Svjetski dan izbjeglica, premijer Crne Gore reafirmisao da izbjeglice imaju u ovoj maloj balkanskoj zemlji dom daleko od doma", 20 June 2023, <https://montenegro.un.org/me/239701-na-svjetski-dan-izbjeglica-premijer-crne-gore-reafirmisao-da-izbjeglice-imaju-u-ovoj-maloj> (20.09.2024)
- Ustav Crne Gore, "Službeni list Crne Gore", br. 001/07 od 25.10.2007, 038/13 od 02.08.2013
- Vijesti „Crna Gora prednjači u regionu po solidarnosti sa ukrajinskim izbjeglicama”, 19.04.2023, <https://www.vijesti.me/vijesti/drustvo/653000/crna-gora-prednjaci-u-regionu-po-solidarnosti-sa-ukrajinskim-izbjeglicama-19.04.2023>. (15.09.2024)
- Vlada Crne Gore, *Informacija u vezi statusa lica iz Ukrajine pod privremenom zaštitom u Crnoj Gori sa Predlogom odluke o izmjeni i dopuni Odluke o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine*, 2024, <https://www.gov.me/dokumenta/68be9b48-2344-46fb-b9b3-76cf6aa29e0f> (05.09.2024)
- Vučković, Dragana. *Izazovi i perspektive u procesu upravljanja migracijama na teritoriji Crne Gore*. NVO Pravni centar, 2021
- Vuković, Miloš. „Kad se Ukrajinci i Rusi vrate kući ostaće prazna kasa: Uticaj rata na prihode crnogorskog budžeta”, Vijesti.me, 2024, <https://www.vijesti.me/vijesti/ekonomija/681697/kad-se-ukrajinci-i-rusi-vrate-kuci-ostace-prazna-kasa-uticaj-rata-na-prihode-crnogorskog-budzeta> (08.09.2024)

- Walter G. Stephan, "Cookie White Stephan, An integrated threat theory of prejudice" In S. Oskamp (Ed.). *The Claremont Symposium on Applied Social Psychology, Reducing prejudice and discrimination*, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 2000, pp. 23–45
- Zakon o medijima "Službenom listu CG", br. 54/2024 od 11.6.2024. godine
- Zakon o međunarodnoj i privremenoj zaštiti stranaca, "Službeni list Crne Gore", br. 002/17 od 10.01.2017, 003/19 od 15.01.2019.
- Zakon o strancima, "Službeni list Crne Gore", br. 012/18 od 23.02.2018, 003/19 od 15.01.2019, 086/22 od 03.08.2022;
- Zakonom o audio vizuelnim medijskim uslugama, "Službeni list Crne Gore", br. 054/24 od 11.06.2024)
- Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, „Izveštaj o postupanju prema migrantima u Crnoj Gori“, 2019, https://www.ombudsman.co.me/img-articles_npm/30/izvje--taj-o-postupanjuprema-migrantima-u-crnoj-gori.pdf, (04.09.2024)
- Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, *Analiza postupanja državnih organa u odnosu na tražioce međunarodne zaštite u Crnoj Gori*, 2022, <https://www.ombudsman.co.me/img-publications/52/zastitnik%20analiza%20a4.pdf> (12.09.2024)